

UZMAN GÖRÜŞLERİ BAĞLAMINDA KLARINET EĞİTİMİNDE NEFES TEKNİĞİ VE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ*

Tolga YÜKSEL

Öğr.Gör.Dr., Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı, tolga.yuksel@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6614-251X

Yüksel, Tolga. "Uzman Görüşleri Bağlamında Klarinet Eğitiminde Nefes Tekniği ve Öğretim Yöntemleri." idil, 89 (2022 Ocak): s. 75-85. doi: 10.7816/idil-11-89-07

ÖZ

Bu çalışma müzik eğitiminin kollarından olan klarinet eğitiminin önemli bir problemini ele almaktadır. Araştırmanın amacı klarinet eğitiminde nefes tekniği ve öğretim yöntemleri hakkındaki uzman görüşlerinin saptanmasıdır. Araştırma nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yürütülen bir olgubilim çalışmasıdır. Araştırmanın verileri, ilgili literatürün taranmasının ardından uzman görüşlerini almak için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış, betimsel analiz tekniğinden yararlanılarak çözümlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu; Hacettepe Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Samsun Devlet Opera ve Balesi Orkestrası, Antalya Devlet Opera ve Balesi Orkestrası, İzmir Devlet Opera ve Balesi Orkestrası ve Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Senfoni Orkestrası mensubu 11 alan uzmanı oluşturmaktadır. Uzman görüşleri bağlamında araştırma sonucunda; klarinet eğitiminde nefes tekniğinin, klarinet çalmada kullanılan tüm tekniklerin temeli olarak görüldüğü, klarinet eğitimine yönelik kaynaklarda nefes tekniği ile ilgili açıklayıcı bölümlerin büyük oranda yetersiz bulunduğu, nefes tekniğinin öğretiminde internet kaynaklarının büyük oranda kullanıldığı, solunum organ ve kaslarını somutlaştıracak maketlerin kullanılmadığı, nefes kapasitesini geliştirici aletlerin ise büyük oranda kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nefes tekniği, klarinet, klarinet eğitimi, öğretim yöntemleri

Makale Bilgisi:

Geliş: 19 Kasım 2021

Düzeltilme: 22 Aralık 2021

Kabul: 3 Ocak 2022

© 2022 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

* Bu makale yazarın 2016 yılında yayımlanan "Klarinet Eğitiminde Nefes Tekniği ve Öğretim Yöntemleri" başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

Giriş

İnsan doğasının normal bir davranış biçimi olan ve istemsiz bir şekilde gerçekleştirilebilen nefes alıp verme işlemi, tüm üflemeli çalgı çalanlar da olduğu gibi klarinet çalan bireyler için de mutlaka kontrol edilebilir olmalıdır. Üflemeli bir çalgıyı en yüksek performans seviyesinde çalmak ve istenilen sesin doğruluğunu sağlamak için solunum sisteminin ustalıklarla kontrol edilmesi gerekir (Hahnengress ve Böning, 2010: 1199). Fiziksel duyum ve hareket özgürlüğünden müzikal bir cümlenin şekillendirilmesine, öğrenme sürecindeki bireysel farkındalıktan performanstaki doğallığa kadar müzik yapmanın her yönüyle doğrudan bağlantılıdır (Gaunt, 2004: 313). Çünkü doğru ve etkili bir nefes tekniği, müzikal yorumlama becerisini ve ses kalitesini doğrudan doğruya etkilemekle beraber, çalıcının üflerken karışılacağı teknik sorunları da ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır. Birçok klarinetçi tarafından performans sırasında en çok gözden kaçan teknik nefes tekniğidir çünkü çalarken odaklanılan başka birçok unsur olduğundan, nefes almak içsel niteliği nedeniyle dikkate alınan unsurlar arasında ilk sırada yer almayabilir (Tavarez, 2005: 10). Oysa klarinet eğitiminde nefes tekniği; parmak tekniği, dil tekniği, duruş tutuş gibi teknik davranışlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Klarinetten ses çıkarmak için gerekli olan enerjiyi yani havayı kontrol etmeyi öğrenmek belki de eğitim sürecinin anlaşılması ve uygulaması en zor kısmıdır. Bu nedenle öncelikle eğitmenin konu ile ilgili olarak solunum organlarını ve çalışma prensiplerini iyi derecede bilmesi ardından öğrenciye en uygun şekilde aktarması gerekmektedir.

Klarinet eğitiminde yer alan nefes tekniği davranışı; nefes almak, nefes tutmak, nefes vermek ve nefes kontrolü olmak üzere dört boyut altında incelenebilir. Rahat bir nefes alma ve nefes verme yaklaşımı, performans sırasında klarinetçiye büyük fayda sağlayabilmektedir (McCorkill, 1986: 4). Nefes alma işlemi, çalmaya başlamadan önce ya da çalışırken doğru zamanlama ile gerçekleşir. Klarinet çalmaya yeni başlayan çocuk yaştaki öğrencilere, dudak ve çene pozisyonunu bozmamaları adına burundan nefes alabileceklerini söylenen nadir yöntemler olsa da klarinet çalarken nefes alma işlemi ağızdan yapılmaktadır. Ağızdan alınan hava daha nitelikli ve fazla miktardadır. Hava, beki ağızdan çıkartmadan ve üfleme pozisyonu bozmadan, dudaklar açıldığında bekin iki kenarında oluşan küçük boşluklardan içeri girmektedir. Bu sırada gırtlak açık, duruş rahat ve çalışma uygun olmalıdır.

Derin nefes alması istenen kişi genellikle omuzlarını yukarı kaldırarak nefes almaya çalışır, akciğer kapasitesini arttırmaya yönelik olarak istemsizce yapılan bu hareket, klarinet eğitimine yeni başlayan kişilerde yüksek oranda gözlenmektedir. Ancak derin bir nefes almak için çalıcıya yardımcı olan ve tüm nefes tekniğinin temelini oluşturan kas diyaframdır. Diyafram kasının doğal olarak istemsiz çalışan yapısı, anlaşılması kolay olmayan bir durum ortaya çıkarır. İnsanın doğumundan itibaren kolayca gözlemlenebilen diyafram kasının doğal hareketi, zaman içerisinde akciğer kapasitesinin daha az kullanımı ile gözlemlenemeyen hatta unutulmuş bir hale dönüşür. Dolayısıyla, aslında öğrenciye kazandırılmak istenen davranış, unutulmuş bir davranışı tekrar hatırlatmaktır.

Diyafram nefesi veya abdominal solunum olarak isimlendirilen nefes alma şekli diyafram kasının aktif olarak kullanımıyla gerçekleşir ve nefes alma sırasında akciğerlerin kapasitesini büyütme ve de depolama alanını genişletmek için kullanılır. Soluk alırken diyafram kasılır ve akciğerlerin alt yüzünü aşağı çeker. Soluk verirken ise diyafram basitçe gevşer, göğüs duvarı, abdominal yapılar ve akciğerler elastik bir şekilde geri çekilirken akciğerlere olan baskı artar ve hava dışarı atılır (Vagas ve Akgül, 2012: 77). Diyafram, ciğerlerin orta ve alt loblarına doğru alınan nefes ile kasılır, ardından düzleşerek iç organları aşağı ve ileri doğru iter. Böylelikle ciğerler için göğüs kafesinin esnek alt bölümünde yer açılır ve daha fazla hava almak mümkün olur. Eğitim esnasında karın kasları ve yardımcı kasların solunumdan hariç tutulması durumunda, öğrenci, nefes tekniğinde istenen sonuca yaklaşırken konuyla ilgili yanlış yorumlarla baş başa kalabilir (Grist, 2021: 7). Eğitmenlerin ve çalıcıların sıkça kullandıkları "diyaframa nefes almak" deyimini, akciğerleri tam kapasite kullanmaya yönelik olarak söylense de yanıltıcı sonuçlar doğurabilir. Üflemeli çalgı çalanlar ve öğretmenler tarafından kullanılan "karnına nefes al" ifadesi veya buna benzer ifadeler yaygın olarak abdominal solunuma atıfta bulunur elbette bu fiziksel olarak imkansızdır çünkü hava karna değil akciğerlere alınabilir (Ellsworth, 2015: 20). Bu nedenlerle önemle vurgulanması gereken, nefes alma işlemi sırasında havanın sadece akciğerlerde depolandığı ve diyaframın görevinin sadece akciğerlere yer açmak olduğudur.

Nefes alma işleminden sonra gelen diğer aşama; nefesi tutma ya da diğer bir deyişle alınan nefesi bloke etmektir. Şüphesiz, doğal bir şekilde nefes alıp verirken nefes tutmak söz konusu değildir. Ancak, klarinet çalarken çok kısa bir süre de olsa alınan nefesi diyafram gerginliği ve karın kasları ile içeride bloke halde tutmak, çalınacak sese hazırlık aşamasını yaratmak için önemlidir. Bu küçük bekleme uygulaması gerçekleştirildiğinde, boğaz ile gırtlak olanca açık tutulmalı ve vücutta herhangi bir gerginlik olmamalıdır. Böylelikle çalınacak sesi, gereken en iyi zamanlama ve nitelik ile çıkarmak için hazır olmak mümkün olabilecektir.

Bir diğer boyut olan nefes verme işlemi, sadece alınan nefesi boşaltmaktan ibaret değildir. Önemli olan verilen nefesin kontrollü ve basınçlı bir şekilde yavaşça klarinetin içine üflenmesidir. "Nefes verirken göğüs kaslarına konsantre olunmalıdır çünkü verdiğimiz hava, ciğerlerimizin ne kadar hava içerdiğini ve böylece de ne kadar havaya ihtiyacımız olduğunu gösterir. Amaç, boşa giden bu artık havayı nefes tekniği için yararlı bir hale getirmektir" (Erşen, 2011:17). Nefes verme sırasında diyafram yukarı doğru yükselir ve göğüs, kaburgalar arası kaslar, karın kasları, sırt kasları nefes vermeye katılarak destek verir. Bu noktada karın kasları, içe doğru kasılarak verilen havanın basıncını ayarlamaya yardımcı olmaktadır. Karın kaslarının içe doğru gerçekleştirdiği bu hareketine karşılık diyafram doğal halini almaya çalışırken oluşan direnç, nefes vermeye yardımcı olur. Bu sırada vücut son derece rahat olmalıdır solunum kasları hareketleri dışında fazladan bir gerginlik yaratılmamalıdır. Hava tümüyle bekin içine gitmelidir. Aksi halde dudak kenarlarından sızan hava, sesin çıkması için gereken enerjinin kaybı anlamına geldiği gibi, klarinet sesi harici çıkan fısırtı sesi klarinet tonunun niteliğini eksi yönde etkileyecektir.

Nefes tekniğinin belki de en önemli aşaması nefes kontrolüdür. Günlük yaşantıda, nefes alıp verme işleminin doğal çalışma prensipleri haricinde böyle bir kontrole ihtiyaç duyulmadığından, klarinet eğitiminde nefes kontrolü önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Nefes kontrolü klarinet çalımında birçok yönde etkilidir. Genellikle eğitimci ve çalıcılar parmak tekniği üzerinde yoğunlaşsalar da nefes kontrolü sağlayamayan birinin parmak tekniğindeki ilerlemeyi göstermesi mümkün değildir. Seri müzik cümlelerini çalabilmek için yapılan birçok çalışmada, nefes kontrolü sağlanamaz ise çalıcı iyi bir parmak tekniğine sahip olsa dahi, anlaşılabilir artikülasyonlar ve cümleler ortaya çıkmayabilir. Nefes kontrolü hakkındaki bilgilerin ses üretimine olan faydası ile birlikte, solunum sistemini kullanabilen bir klarinet çalıcısı mümkün olan en iyi şekilde doğru müzikal ifadeye ulaşabilir (McCorkill, 1986: 25). Aynı şekilde geniş ses aralıklarını çalarken yaratılmak istenen pürüzsüz geçişleri sağlamak için de nefes kontrolü önem taşımaktadır. Nefes kontrolü ile sağlanacak doğru hava basıncı, dudakların fazladan sıkılmasını ve geçişler sırasında çıkabilecek kötü sesleri engellemeye yardımcı olmaktadır. Bu sebepler ışığında klarinet eğitimine başlarken nefes kontrolüne verilecek önemin, çalıcının ileride yaşayabileceği problemlerin önüne geçilebilmesi bakımından son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Problem Durumu

Nefes tekniği ve öğretimi üflemeli bir çalgının eğitimini alan öğrenciler ve o çalgının öğretiminde rol alan öğreticiler için hayati önem taşımaktadır. Öyle ki doğru nefes tekniğine sahip olamayan bir çalıcı çalgıdan temiz ses elde etme, istenilen nüansları temiz bir şekilde yapabilme, müzikal cümleme gibi müzikal yorumlama becerilerini tam anlamıyla yerine getiremez. Oysa profesyonel bir müzik icrası bu unsurların bütünüdür gerektirir.

İlgili alan araştırmalarına bakıldığında nefes tekniğinin daha çok tanımsal yaklaşımlarla ele alındığı bazı araştırmalarda da buna ek olarak örnek egzersizlere yer verildiği fakat nefes tekniklerinin öğretimi konusunda öğretimi kolaylaştırıcı somut materyal ve yaklaşımların yer almadığı görülmektedir. Bu araştırma özelde klarinet eğitimini ilgilendiren bir çalışma olmasına karşın, ele aldığı konu genelde, doğru nefes tekniği kullanımının zorunlu olduğu birçok alanın ortak problemidir. İlgili literatüre katkı sağlayabileceği düşünüldüğünden "Uzman görüşleri bağlamında klarinet eğitiminde nefes tekniğinin önemi, öğretiminde kullanılan yöntem ve kaynaklar nedir?" sorusu araştırmanın genel problemi olarak ele alınmıştır. Bu genel probleme aşağıda belirtilen sorularla cevap aranmıştır.

1. Klarinet eğitiminde nefes tekniğinin önemine ilişkin uzman görüşleri nedir?
2. Klarinet eğitiminde nefes tekniği öğretiminde kullanılacak kaynaklara ilişkin uzman görüşleri nedir?
3. Klarinet eğitiminde kullanılan nefes tekniği öğretim yöntemlerine ilişkin uzman görüşleri nedir?

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yürütülen bir olgubilim çalışmasıdır. "Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır" (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 69). Olgubilim araştırmalarında, çalışmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplar, araştırmanın veri kaynaklarını oluşturur ve başlıca veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 71). Klarinet eğitiminde nefes tekniği bilinen bir olgudur. Ancak ilgili alan yazında konuya ilişkin bilgilerin klarinet performans ve öğretim alanlarında uzman kişilerin görüşleri alınarak derinleştirilmesine ihtiyaç olduğu düşünüldüğünden araştırma bir olgubilim çalışması çerçevesinde düşünülmüştür.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu; Hacettepe Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Samsun Devlet Opera ve Balesi Orkestrası, Antalya Devlet Opera ve Balesi Orkestrası, İzmir Devlet Opera ve Balesi Orkestrası ve Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Senfoni Orkestrası mensubu, yaşları 27 ile 54 arasında, mesleki deneyimleri ise 5 ile 33 yıl arasında değişen, 5'i kadın 6'sı erkek olmak üzere alanında uzman toplam 11 klarinet eğitmeni oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında öncelikle klarinet eğitiminde kullanılan nefes tekniği ile ilgili literatür taranmış ardından klarinet eğitiminde kullanılan nefes tekniği ve öğretimine ilişkin uzman görüşlerini öğrenmek amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan 7 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. "Görüşme formu, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır" (Patton,1987: 111). Hazırlanan görüşme formundaki soruların toplanmak istenen veriyi elde etme açısından yeterli olup olmadığı konservatuvar klarinet öğretiminde yeterli deneyime sahip bir uzmanla gözden geçirilmiş, hazırlanan formun kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Hazırlanan sorular toplam 11 alan uzmanının 6'sına telefon görüşmesiyle, 3'üne whatsapp yoluyla ve 2'sine yüz yüze iletilmiş ve bu yöntemle veriler toplanmıştır. Yapılan görüşmeler sonrası oluşturulan doğrudan alıntılar için, her bir uzmana kod verilmiştir. (U1, U2 vb...). Araştırmada; yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler betimsel analiz tekniğinden yararlanılarak çözümlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2005:224) göre betimsel analiz; görüşülen veya gözlenen bireylerin görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtılması amacıyla daha önceden belirlenen temalara göre özetlendiği ve yorumlandığı bir analiz şeklidir ve doğrudan alıntılara sıkça yer verilir. Yapılan betimsel analiz sonrası, araştırma raporunun daha anlaşılır olabilmesi amacıyla uzman görüşleri frekans ve yüzde dağılımları alınarak tablolastırılmış ve betimlenmiştir. Son olarak betimlenen görüşlerin doğrudan aktarıldığı örnekler tablo yorumlarının hemen ardından paylaşılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, klarinet eğitiminde nefes tekniğinin önemine, Klarinet eğitiminde nefes tekniği öğretiminde kullanılabilir kaynak veya materyallere ve klarinet eğitiminde nefes tekniği öğretim yöntemlerine ilişkin uzman görüşlerinin ne olduğunu ortaya koyan bulgulara yer verilmektedir.

1. Klarinet Eğitiminde Nefes Tekniğinin Öneme Yönelik Görüşler

Araştırmanın 1. alt problemi klarinet eğitiminde nefes tekniğinin önemine yönelik uzman görüşlerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Bu amaçla uzmanlara "Klarinet eğitiminde nefes tekniğinin önemi nedir?" sorusu sorulmuştur. Uzmanların nefes tekniğinin önemine yönelik görüşleri Tablo 1'de, gösterilmektedir.

Tablo 1. Klarinet eğitiminde nefes tekniğinin önemi

Önem Derecesi	Uzmanlar	f	%
Son derece önemlidir	U1,U2,U4,U6,U8,U10, U11U5,U7,U9	10	90,91
Önemlidir	U3	1	9,09
TOPLAM		11	100
Önemli olma nedeni	Uzmanlar	f	%
Ton üretimi	U1,U3,U7,U5 U9,U10,U11	7	33,33
Müzikal cümleme ve yorumlama	U1,U2,U8,U11	4	19,05
Entonasyon	U1,U3,U10, U11	4	19,05
Klarinet çalmada kullanılan tüm tekniklerin temeli olarak	U4,U5,U9,U11	4	19,05
Parmak tekniği ve artikülasyon	U7, U11	2	9,52
TOPLAM		21	100

Uzman görüşlerinin analizi sonucu klarinet eğitiminde nefes tekniğinin ; **“son derece önemli”** % 99, 91 (f:10) ve **“önemli”**%9,09 (f:1) şeklinde ifade edildiği anlaşılmaktadır. Uzmanların tamamına yakını klarinet eğitiminde nefes tekniğinin son derece önemli olduğu görüşünde birleşmektedir. Uzmanlara göre nefes tekniğinin klarinet eğitiminde önem taşımasının nedenleri ise 5 kategoride toplanmaktadır. Buna göre doğru nefes tekniği; **ton üretimi** %33,33 (f:7), **müzikal cümleme ve yorumlama** %19,05 (f:4), **entonasyon** %19,05 (f:4), **klarinet çalmada kullanılan tüm tekniklerin temeli olarak** %19,05 (f:4), **parmak tekniği ve artikülasyon** %9,52 (f:2) durumlarına olumlu katkısı nedeniyle son derece önemlidir. Bulgulara göre nefes tekniği sadece bir müzik cümlesini çalmak için gerekli havayı elde etmek için değil diğer tekniklere sağladığı katkı bakımından da önemli görülmektedir. Aşağıda Tablo 1’de analiz edilen uzman görüşlerinin doğrudan alıntıları yer almaktadır.

“Güzel bir ton, büyük müzik cümleleri ve entonasyon için doğru bir nefes tekniği ile üflemek son derece önemlidir.” U1 “Müzikal yorum için çok önemlidir. Öğretimde parmak tekniğinden daha fazla önemsenmesi gerektiğini düşünüyorum.” U2 “Ton, entonasyon ve çalma kolaylıkları açısından önemlidir.” U3 “Nefes tekniği klarinet öğretiminin temel taşıdır. Bu teknik öğrenimin ilk aşamasında oturtulmaz ise ileride çalıcı açısından geriye dönülmez sorunlar doğurabilir.” U4 “Klarinet eğitiminde nefesi enstrümanın benzini olarak düşünebiliriz. Doğru nefes mekanizmanın işleyişinde en önemli unsurdur. Bir arabayı iterek de bir yerden başka bir yere sürüklemek mümkün olsa da benzinin sağlayacağı kolaylığı asla sunamayacaktır. Bunun gibi yanlış nefes de üflemeli enstrüman çalan bir müzisyeni bir yere rahatça varabilmenin hazzına ulaşturmaz.” U5 “Aşırı derecede önemlidir.” U6 “En önemli unsurdur. Doğru diyafram kullanımı olmadan güzel ton üretmezsiniz. Parmak tekniği ve artikülasyon tekniğinin kalitesi diyaframın doğru bir şekilde kullanımıyla ortaya çıkar.” U7 “Klarinet eğitiminde nefes tekniği çok önemlidir. Birçok nedeninden biri, cümlelerin bütünlüğünün ve eserlerin nüansları için havanın doğru ve kontrollü kullanılmasına bağlı olmasıdır.” U8 “Nefes en önemli unsurdur. Hem ton hem teknik anlamdaki tüm rahatlık ve ilerleme doğru nefes tekniği sayesinde elde edilir.” U9 “Üflemeli bir enstrüman olmasından kaynaklı nefes tekniğinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Özellikle kalın ve tiz perdelerde doğru entonasyon ve iyi bir ton sahibi olabilmenin doğru nefes tekniği ile sağlanabileceğini düşünmekteyim.” U10 “Klarinet eğitiminde nefes tekniği diğer klarinet çalım tekniklerine olan etkisi göz önünde bulundurulduğunda son derece önemlidir. Nefes tekniği eğitimi açısından eksikleri bulunan bir icracının parmak tekniği, dil tekniği, ton ve entonasyon gibi teknik konularda gerekli ilerlemeyi gösterebilmesi son derece zordur. Bunun yanı sıra öğrenciye kazandırılması gereken müzikal yorumlama becerisinde de nefes tekniği ön plana çıkmaktadır.” U11

2. Nefes Tekniğinin Öğretiminde Kullanılabilecek Kaynakların Durumuna Yönelik Görüşler

Araştırmanın 2. alt problemi klarinet eğitiminde nefes tekniği öğretiminde kullanılabilecek kaynaklar ve uygulamada kullanılma durumunun saptanması amacıyla uzmanlara yöneltilen 5 soruya ilişkin cevapları kapsamaktadır. Uzmanlara bu kapsamda; klarinet öğretim kaynaklarında (egzersiz, etüt, eğitici kitap vb.) nefes tekniğini açıklayıcı bölümlerin yeterliliği, öğretimde internet kaynaklarından faydalanma, solunum sistemi ve işleyişine yönelik diğer yazılı kaynaklardan faydalanma, maketlerden faydalanma, nefes geliştirici aletlerden faydalanma durumları sorulmuştur. Bulgular Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Nefes tekniğinin öğretiminde kaynakların kullanılma durumu

Uzman görüşleri	f	%
Kaynaklarda tekniği açıklayıcı bölümlerin yeterlik durumu		
Yetersiz	10	90,91
Yeterli	1	9,09
İnternet kaynaklarının kullanılma durumu		
Evet	9	81,82
Hayır	2	18,18

Vücut ve solunum maketi kullanım durumu

Evet	-	
Hayır	11	100

Solunum sisteminin işleyişini açıklayıcı diğer kaynakların kullanım durumu

Evet	2	18,18
Hayır	9	81,82

Nefes kapasitesini geliştirici aletlerin kullanım durumu

Evet	4	36,36
Hayır	7	63,64

Tablo 2'ye göre uzmanlar klarinet eğitimine yönelik kaynaklarda nefes tekniği ile ilgili açıklayıcı bölümleri büyük oranda %90,91 (f:10) yetersiz, %9,09 (f:1) oranında yeterli şekilde değerlendirmiştir. Kitaplarda nefes tekniğini açıklayıcı bölümleri yeterli bulan yalnızca 1 uzman bulunmaktadır. Kaynaklarda nefes tekniğini açıklayıcı bölümlerin yetersizliğine ilişkin görüşlerde uzmanlar bazı noktalara dikkat çekmektedir. Egzersiz ve gamları doğru nefes tekniğinin bilincinde olarak çalışmak önemlidir ancak kullanılan kitaplarda nefes tekniğine yönelik açıklamalar yetersizdir (U1). Başlangıç düzeyinde çok önemli olan bu konu kitaplarda anlatılmamaktadır (U2). Klarinette birçok teknik konuda kitaplar olmasına karşın nefes tekniğini geliştirmeye yönelik kaynak bulunmamaktadır (U4). Diyafram kullanımı okuyarak geliştirilebilecek bir davranış değildir ancak bedensel farkındalık için bazı bilgilerin öğrenilmesi gerekir (U5). Nefes konusu tamamı ile ayrı ele alınmalıdır (U8). Kaynakların yabancı olması veya nefes tekniğinin resim ve yazı ile anlatılması yarar sağlamayacaktır (U10,U11). Örnek alıntılar aşağıda verilmektedir.

"Kitaplardaki egzersiz ve gamlarda doğru nefes tekniğini kullanarak ve farkına vararak üflemek faydalıdır ancak açıklayıcı bilgiler eksiktir." (U1). "Hayır son derece eksik buluyorum. Başlangıç düzeyinde çok önemli olan bu konunun kitaplarda anlatılmadığını düşünüyorum."(U2). "Nefes tekniği açısından yeterli kaynak olmadığına inanıyorum. Egzersiz, ton kontrolü, dil gelişimi açısından yeterli kitaplara sahip olmamıza karşın nefes tekniği ile ilgili yeterli bilgi azdır."(U4). "Nefes tamamı ile ayrı olarak ele alınmalıdır. Yeterli değildir."(U8). "Mevcut öğretim programlarımızın içerisinde ne yazık ki mesleki eğitime yönelik yerli bir kitap bulunmamaktadır. Kullandığımız yabancı kaynakların da dili Fransızca, Almanca, İngilizce ve İspanyolca olduğu için bu konu ile ilgili detaylı bir bilgi veriliyorsa da ne yazık ki tam olarak anlayabileceğimizi düşünmüyorum. Yabancı kaynaklarda da sadece yazılı ve fotoğraflar ile anlatıldığı için yeterli olacağını düşünmüyorum."(U10). "Mevcut kaynaklar da bulunan nefes tekniği kısımlarının, açıklayıcı olmaması, güncel bir anlatım dili kullanılmaması ve yabancı dillerde yazılmış olmasından dolayı, klarinet eğitiminde nefes tekniği öğretimi açısından son derece yetersiz bulmaktayım."

Uzmanlar nefes tekniğinin öğretiminde internet kaynaklarını %81,82 (f:9) oranında kullanmakta, %18,18 (f:2) kullanmamaktadır. Uzmanların bazıları internet kaynaklarının nefes tekniğinin öğretiminde kullanılmasına ilişkin ek değerlendirmeler yapmıştır. Öğretimin daha etkili olabilmesi için internet kaynaklarından yararlanılmaktadır (U1). Gelişen teknoloji internet üzerinden çalışmalar yapmaya uygun şartları sağlamaktadır ve teşvik edilmelidir (U3). İnternet muhteşem bir kaynaktır, ancak ilgili paylaşımlar çoğunlukla yabancı sitelerde yer almaktadır, öğrencilerin yabancı kaynakları anlayabilmesi şüphelidir (U4). İnternet kaynaklarından araştırma yapılmış olmasına rağmen etkin bir yarar sağlanamamıştır (U5). Örnek görüşler aşağıdaki gibidir.

"Daha iyi anlatabilmek için internet üzerinden araştırma yapıyorum."(U1). "Gelişen teknoloji ile birlikte internet üzerinden her çalışmaya ulaşmak mümkün olduğu için ben kullanıyorum ve kullanılması için teşvik"

etmeye çalışıyorum."(U3). "Günümüzde internet mükemmel bir kolaylıktır lakin nefes tekniği konusunu yabancı sitelerden takip etmekteyiz. Öğrenime yeni başlamış bir kişi İngilizce çevirisini nedenli doğru yapar buda soru işaretidir."(U4). "İnternet kaynaklarından çeşitli araştırmalarım oldu, nefes çalıştıran bir takım aletleri içeren videolar var fakat etkin bir yarar sağlayamadım."(U5).

Ayrıca görüşme yapılan uzmanlardan hiçbiri solunum organ ve kaslarını somutlaştıracak maketler kullanmamaktadır. Bu durumun çoğunlukla okullarda materyal yetersizliğinden ileri geldiğini ifade eden uzmanlar (U10,U11) bulunmaktadır, ayrıca materyallerin tekniğin öğretiminde faydalı olabileceği de belirtilen görüşler (U4) arasındadır.

"Nefes tekniğini doğru kullanıp ileride sakatlanmalara, kasılmalara, sinir sıkışmalarına sebep olan yanlış tekniği göstermek üzere insan maketi üzerinde çalışmaların faydalı olacağına inanıyorum." (U4). Hayır. Ne yazık ki okullarda yeterli fiziki şartlar ve materyaller bulunmamakta." (U10). "Eğitim araçları konusunda okulumuzda herhangi bir materyal bulunmadığından, kullanamıyoruz."(U11).

Diğer taraftan solunum sisteminin işleyişini açıklayıcı klarinet eğitimi kapsamında olmayan diğer kaynakların kullanımı oldukça azdır. Diğer kaynakların kullanılma oranı % 18,18 (f:2), kullanılmama oranı ise %81,82 (f:9)'dur. Bu kaynakları kullanmayan uzmanların bazıları şu noktalara değinmiştir. Kaynaklar faydalı olabilir ancak henüz ilgili kaynaklar hakkında yeterli bilgi yoktur (U3). Dilimizde yazılmış kaynakların azlığı nedeniyle diğer yazılı kaynaklardan faydalanılmamaktadır (U11).

"Şu zamana kadar faydalanmadım ama bu konuda çok detaylı bir çalışma varsa faydalanmak isterim."(U3). "Dilimizde yazılmış kaynakların azlığı nedeni ile kullanmıyorum."(U11).

Nefes kapasitesini geliştirici aletlerin kullanılma durumunda ise uzmanlar %36,36 (f:4), "evet kullanıyorum", %63,64'ü (f:7) ise "hayır kullanmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu aletleri kullanmayan uzmanlar kullanmama durumlarına ek görüş bildirmiştir. Nefes geliştirici aletler öğretim ortamlarında eksiktir (U11). Nefes geliştirici aletlerden ziyade klarineti kullanarak nefes geliştirici uzun ses çalışmaları yapmak yarar sağlamaktadır (U5). Sportif aktiviteler nefes kapasitesini geliştirici bir unsur olarak tavsiye edilmektedir (U7). İlgili araçlar faydalı olabilir ancak henüz deneme fırsatı bulamayan uzmanlar (U3, U5) bulunmaktadır.

"Bildiğim kadarı ile birçok aparat mevcut fakat bunlara henüz sahip değilim bu yüzden kullanma fırsatı bulamadım." (U3). "Nefes kapasitesini geliştirici medikal bir alet kullanmıştım fakat daha çok klarinetle sesleri ve pozisyonu içine alan egzersizler bana yarar sağlıyor. Bu alanda daha kapsamlı bir alet keşfettim fakat alıp denemedim araştırmaya değer buluyorum." (U5). "Nefes tekniğini geliştirmek ve diyaframını doğru kullanmak isteyen öğrencilere yoga, yüzme, yürüyüş gibi aktiviteleri tavsiye ediyorum." (U7). "Eğitim araçları konusunda okulumuzda herhangi bir materyal bulunmadığından, kullanmıyoruz."(U11).

3. Klarinet Eğitiminde Nefes Tekniği Öğretim Yöntemleri

Araştırmanın 3. Alt probleminde klarinet eğitiminde uzmanlar tarafından tercih edilen nefes tekniği öğretim yöntemleri belirlenmek istenmektedir. Bu amaç doğrultusunda uzmanlara "Klarinet eğitiminde nefes tekniğinin öğretiminde hangi yöntem/yöntemleri kullanmaktasınız?" sorusu sorulmuştur. Bulgular Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Uzmanların nefes tekniği öğretim yöntemleri

Yöntemler	Uzmanlar	f	%
Keşif Yoluyla Öğretim	U2,U3,U4,U5	4	36,36
Anlatım yöntemi	U6,U7,U10	3	27,27

Demonstrasyon yöntemi	U1,U11	2	18,19
Bireysel ihtiyaca dayalı karma öğretim	U8	1	9,09
Bütünleştirici Öğretim	U9	1	9,09
TOPLAM		11	100

Tablo 3'e göre uzmanlar nefes tekniğinin öğretiminde "Keşif yoluyla öğretim" %36,36 (f:4), "Anlatım yöntemi" %27,27 (f:3), "Demonstrasyon yöntemi" %18,19 (f:2), "Bireysel İhtiyaca Dayalı Karma Öğretim" %9,09 (f:1), "Bütünleştirici Öğretim" %9,09 (f:1) yöntemlerini kullanmaktadır. Bu öğretim yöntemlerinden en çok tercih edilen öğretim yöntemi Keşif Yolu ile öğretimdir. Nefes tekniği konusunun hem teorik bilgi hem de deneme yanılma yani uygulama gerektiren hedef davranışları bulunmaktadır. Daha da önemlisi farkındalık yaratılması gereken bu davranışlar gözle görülebilir değildir, vücudun içerisinde gerçekleşmektedir. Uzmanların keşif yolu ile öğretimi diğer öğretim yöntemlerine oranla fazla kullanıyor olmasının temel nedeni sezgileri kuvvetlendirip öğrencilerin doğru nefes tekniği uygulandığında orada gerçekte ne olduğunu keşfetmelerini sağlamak üzere tercih ediliyor olabilir. Öğretim yöntemlerine ilişkin örnek uzman görüşleri aşağıda gösterilmektedir.

"Öğrencinin uzun ses çalışmasında sırtını duvara dayayarak düz bir şekilde belirli bir basıncın altına düşmeden kuvvetlice üflemesini sağlayarak, diyafram nefesinin farkına varmasını sağlıyorum."(U2). "Öncelikle öğrencinin rahat olmasını sağlarım. Nefesi diyafram kısmına almasını ve orada hapsedmesini ve üflerken hapsedtiği havayı ekonomik bir şekilde enstrümanın içine basınçlı bir şekilde göndermesini öğütürüm." (U7). "Klarinet eğitiminde nefes tekniği öğretiminde sıklıkla anlatım ve gösteri yöntemlerini kullanmaktayız. Bunların yanı sıra çeşitli görsel ve işitsel araçlardan faydalanmaktayız."(U11). "Tüm gamlar ve çeşitlerini ayrıca egzersizleri doğru diyafram çalışması ile beraber kullanmayı temel alan yöntemi başarılı buluyorum."(U9).

Sonuç

Klarinet eğitiminde nefes tekniği, öğretim yöntem ve kaynaklarının uzman görüşlerince değerlendirildiği bu çalışmada bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Uzman görüşlerince klarinet eğitiminde nefes tekniği; ton üretimi, müzikal cümleme ve yorumlama, entonasyon, klarinet çalmada kullanılan tüm tekniklerin temeli olarak, parmak tekniği ve artikülasyon durumlarına olumlu katkısı nedeniyle son derece önemlidir. Araştırmanın bu sonucundan, nefes tekniğinin sadece bir müzik cümlesini çalmak için gerekli havayı elde etmek amacıyla değil diğer tekniklere sağladığı katkı bakımından da önemli görülmektedir.

Uzmanlar klarinet eğitimine yönelik kaynaklarda nefes tekniği ile ilgili açıklayıcı bölümleri büyük oranda yetersiz bulmaktadır. Kaynaklarda nefes tekniğini açıklayıcı bölümlerin yetersizliğine ilişkin görüşlerde uzmanlar bazı noktalara dikkat çekmektedir. Egzersiz ve gamları doğru nefes tekniğinin bilincinde olarak çalışmak önemlidir ancak kullanılan kitaplarda nefes tekniğine yönelik açıklamalar yetersizdir. Başlangıç düzeyinde çok önemli olan bu konu kitaplarda anlatılmamaktadır. Klarinette birçok teknik konuda kitaplar olmasına karşın nefes tekniğini geliştirmeye yönelik kaynak bulunmamaktadır. Diyafram kullanımı okuyarak geliştirilebilecek bir davranış değildir ancak bedensel farkındalık için bazı bilgilerin öğrenilmesi gerekir. Öğretimde nefes konusu tamamı ile ayrı ele alınmalıdır. Kaynakların yabancı olması veya nefes tekniğinin resim ve yazı ile anlatılmasının yarar sağlamayacağı düşünülmektedir.

Uzmanlar nefes tekniğinin öğretiminde internet kaynaklarını büyük oranda kullanmaktadır, bu kaynakları tercih etmeyen uzmanlar da bulunmaktadır. Uzmanlara göre; Öğretimin daha etkili olabilmesi için internet kaynaklarından yararlanılmaktadır. Gelişen teknoloji internet üzerinden çalışmalar yapmaya uygun şartları sağlamaktadır ve teşvik edilmelidir. İnternet muhteşem bir kaynaktır, ancak ilgili paylaşımlar çoğunlukla yabancı sitelerde yer almaktadır, öğrencilerin yabancı kaynakları anlayabilmesi şüphelidir. İnternet kaynaklarından araştırma yapılmış olmasına rağmen etkin bir yarar sağlanamamıştır.

Diğer bir sonuç görüşme yapılan uzmanlardan hiçbirinin solunum organ ve kaslarını somutlaştıracak maketler kullanmıyor olmasıdır. Bu durumun çoğunlukla okullarda materyal yetersizliğinden ileri geldiği, belirtilmiştir. Ayrıca materyallerin tekniğinin öğretiminde faydalı olabileceği de belirtilen görüşler arasındadır.

Diğer taraftan solunum sisteminin işleyişini açıklayıcı klarinet eğitimi kapsamında olmayan diğer kaynakların kullanımı oldukça azdır. Kaynaklar faydalı olabileceği düşünülmektedir. Dilimizde yazılmış kaynakların azlığı kaynakların yaygın kullanımında bir engeldir.

Nefes kapasitesini geliştirici aletlerin büyük oranda uzmanlarca kullanılmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak bu aletleri kullanan uzmanlar da bulunmaktadır. Bu aletleri kullanmayan uzmanların bu konuya ek görüşleri bulunmaktadır. Nefes geliştirici aletler öğretim ortamlarında eksiktir. Nefes geliştirici aletlerden ziyade klarineti kullanarak nefes geliştirici uzun ses çalışmaları yapmak yarar sağlamaktadır. Sportif aktiviteler nefes kapasitesini geliştirici bir unsur olarak tavsiye edilmektedir. İlgili araçların faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanı diğer bir sonucu uzmanların nefes tekniğinin öğretiminde "Keşif yoluyla öğretim", "Anlatım Yöntemi", "Demonstrasyon Yöntemi", "Bireysel İhtiyaca Dayalı Karma Öğretim", "Bütünleştirici Öğretim" yöntemlerini kullandığıdır. Bu öğretim yöntemlerinden en çok tercih edilen öğretim yöntemi Keşif Yolu ile öğretimdir. Nefes tekniği konusunun hem teorik bilgi hem de deneme yanılma yani uygulama gerektiren hedef davranışları bulunmaktadır. Daha da önemlisi farkındalık yaratılması gereken bu davranışlar gözle görülebilir değildir, vücudun içerisinde gerçekleşmektedir. Uzmanların keşif yolu ile öğretimi diğer öğretim yöntemlerine oranla fazla kullanıyor olmasının temel nedeni sezgileri kuvvetlendirip öğrencilerin doğru nefes tekniği uygulandığında orada gerçekte ne olduğunu keşfetmelerini sağlamak üzere tercih edildiği düşünülmüştür.

Öneriler

Araştırma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda;

Klarinet eğitiminde nefes tekniği konusunun klarinet çalımında temel unsur olduğu görülmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin klarinet eğitiminde temel teknikler kapsamında nefes tekniği öğretimine önemle yaklaşmaları ve ayrıca ele almaları, konuyu açıklayıcı eğitim planları hazırlamaları, ders sunumlarını konu ilgili bölümlere hazırlanarak yapmaları, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak öğretim yöntemleri arasından seçim yapmaları önerilmektedir.

Nefes tekniği öğretiminde kullanılan ya da kullanılabilir öğretim yöntemlerinin yeni deneysel araştırmalara konu olmasının ve bilimsel verilere ulaşarak literatüre kazandırılmasının, klarinet eğitimcilerine kılavuz kaynaklar oluşturması açısından son derece önemli olacağı düşünülmektedir.

Literatür araştırıldığında üfleli çalgı çalan bireylerin akciğer kapasitelerini ve üfleme basınçlarını ölçen ya da yorumlayan araştırmalara rastlanmasına rağmen bu araştırmaların tümünün yabancı dillerde olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmada ülkemizde bu çeşit bir deneysel çalışmaya rastlanmamıştır. Oysaki bünyesinde hem tıp fakültesi hem de müzik okulu bulunduran üniversitelerin bu konuda araştırma yapmaları mümkündür. Konuyla ilgili yapılacak bu tarz bir araştırmanın üfleli çalgı öğretmenleri tarafından nefes tekniği konusunda son derece önemli bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda klarinet eğitiminde nefes tekniği ile ilgili yayınlanmış yazılı kaynakların azlığı dikkat çekmiştir. Bu kaynaklardan yalnızca bir tanesinin dilimizde yazıldığı ancak onunda konuya klarinet eğitimi açısından yaklaşmadığı görülmüştür. Bu sebeple klarinet eğitiminde temel tekniklerin yer alacağı Türkçe yazılı bir kaynağın yayınlanmasının, literatürdeki bu büyük boşluğu doldurabileceği düşünüldüğünden, son derece önemli olacağı görülmektedir.

Öğretimin somutlaştırılması açısından önemli olan görsel-ışitsel ve nefes geliştirici materyallerin, solunum sistemi ve solunum yolları modellerinin okullar tarafından temin edilmesi, nefes tekniği öğretiminde öğretmenin derslere anlatım yönünden eklemeler yapmasını sağlayacaktır.

Her biri farklı fakat birbiriyle ilgili uzmanlık dallarının yan yana gelerek gerçekleştireceği ekip öğretimi yöntemi nefes tekniği öğretiminde kullanılabilir. Pulmoner rehabilitasyon yani solunum fizyoterapisi ile ilgili bir uzman ve klarinet eğitiminde uzman bir öğretmenin, beraber yürütebilecekleri dersler nefes tekniği öğretimi ve geliştirilmesi konusunda yeni yaklaşımlar sağlayabilir. Yine bu uzmanların beraber gerçekleştirebileceği araştırmaların, kitaplara ya da seminerlere dönüşmesi de konu ile ilgili tüm noktaları açıkça ortaya koyabilir.

Kaynaklar

- Ellsworth, J. (2015). *A Dictionary for the Modern Clarinetist*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Erşen, A. (2011). *Trombonda Nefes Alma Ve Üfleme Tekniğinin İncelenmesi Ve Geliştirilmesinde Kullanılan Yöntemler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Gaunt, H. (2004). Breathing and oboe: playing, teaching and learning . *British Journal of Music Education*, 3(21), 313-328.
- Grist, R. (2021). *Breathing Solutions for Woodwind Practitioners*. Faculty of Graduate Studies. Toronto: York University.
- Hahnengress, M. ve Böning, D. (2010). Cardiopulmonary changes during clarinet playing. *Eur J Appl Physiol*(110), 1199–1208. doi:<https://doi.org/10.1007/s00421-010-1576-6>
- McCorkill, C. (1986). *Aspects of breathing in clarinet playing*. Canberra School of Music. Canberra: The Australian National University.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park: Sage Publishing.
- Tavarez, M. (2005). *An educational approach to clarinet performance: A comparative study*. Department of Music. El Paso: The University of Texas at El Paso.
- Vagas, E. ve Akgül, A. G. (2012). Solunumun sistemi Fizyolojisi ve Çocuklardaki Farklar. *Toraks Cerrahi Bülteni*, 77-83.
- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXPERT INSIGHTS INTO BREATHING TECHNIQUE AND TEACHING METHODS IN CLARINET EDUCATION

Tolga YÜKSEL

ABSTRACT

The aim of the research is to determine the opinions of experts about breathing technique and teaching methods in clarinet education. The research is a phenomenology study conducted with qualitative research methods. The data of the research were collected with a semi-structured interview form prepared to get expert opinions after the relevant literature was scanned. These data were analyzed by descriptive analysis technique. The study group of the research; It consists of 11 field experts who are members of Hacettepe University, Bilkent University, Gazi University, Presidential Symphony Orchestra, Samsun State Opera and Ballet Orchestra, Antalya State Opera and Ballet Orchestra, İzmir State Opera and Ballet Orchestra and Eskişehir Metropolitan Municipality Symphony Orchestra. As a result of the research, breathing technique is the basis of all techniques used when playing the clarinet for clarinet training, the sections on breathing technique in clarinet education resources are greatly inadequate, internet resources are not used to a great extent of teaching breathing technique, models show of respiratory organs and muscles are not used, breathing capacity improving devices are not used to a great extent.

Keywords: Breathing technique, clarinet, clarinet education, teaching methods